

Wene õntsa Keisri rahwa - wabastaja Imperaatori Aleksandri II Nikolajewitschi jäedawaks mälestuseks.

1-MÄRZI KUUPÄEWAL 1881 AASTAL.

Õnnis Imperator Aleksander II õntsa Keisri Nikolai I Paawlowitschi wanem poeg sündis Moskwa linnas 17-aprili kuu päewal 1818 aastal. Tema esimised kaswatajad oliwad generalid: isand Merder ja Kawelin ja veel isearaliseks kooli-õpetajaks walitati temale Wene kuulus luuletaja (poet) W. A. Schukowski. Selle kaswataja õpetus arendas mõjuwalt kõrge walitseja sees elawat armastust juba Tema noores põlwes oma rahwa poole, mis kõige Aleksandri II walitsuse ajal rohkestes wälja paistis. Oma täie eaaastades hakas aujärje-pärija Wene-maad läbi rändama ja Tema oli Keiserlikust majast esimene, kes tee-reisi Siberi-maale tegi. Saand Tema 1841 aastal Hessen-Darmstadtii printsessi Maria Aleksandrowna omale abikaasaks kosinud, Imperator Aleksander II astus Wene-maa (Rossiija) aujärje peale 19-februaril 1855 aastal. Keisri Nikolai I elu aastade lõpul oliwad üsna rasked päewad Wene-riigis, — sõa waenu tuli põles wäga koledaste. Mitmed Euroopa-maa ühendatud suured riigid ähwardasiwad Rossiijale palju kahju ja kurja teha, iseäranis Anglia oma wägewama mere wäge (flottiga). Riigi ja sõa-wäe ülemad andsiwad küllalt noore Keisrile nõu, sõda pärast isa Nikolai surma waenlaste wasta edasi ajada. Sest Wene wahwa sõa wäegi, rohkestes üle 360 tuhat püssi al meest juure wõetud jala wäge ja peale seda tugew flott wõi mere wäegi, ei olnud veel ära tüdinud, ehk küll üksteist-kümmeend kuud Sewastopoli linna al Wene au kaitse-
senud, mil ajal ühtlase ka Aasia-maal waenu tuhin wägewaid mehi Rossiija wasta rahutumaks äritas. Aga Imperator Aleksander ei tahtnud oma walitsust raske wõre walamisega peale hakata ja lasi Frantsuse pealinnas Pasiisis konferentsi peal rabu-lepitust teha 19-februaril 1856 a., mis Euroopa-maalt seitsmest kuning-riigist saadikud ja wolinikud alla kirjutasiwad. Imperator Aleksander II andis wälja keiserlik kõige ülem kuulutus (manifest), kui Ta rabu-lepingut riigile ilmutas ja awaldas oma edespäidse walitsuse nõu-
wõtmise pooltest järgmised sõnad lühidelt: „Minu kindel nõu on Jumala abiga Wene-riigis rahu ülal hoida ja tema seestpidi hea elu eest hoolt ja muret kanda; õigus ja arm peawad koheldes ja igas kohas walitsema, et headus, heldus, armastus ja rahwa walgustus wõi waimu haridus kõiges riigis õitsema ja edenema hakab j. n. e.

Need Wene-riigi isewalitseja Imperaatori Aleksandri II targad mõtted jäiwad ka edespäi kõige tema suurte töödele põhjuseks. Enne viit aastad pärast ees-tähendatud manifesta lasi Keiser Aleksander II peale 20 miljoni inimestele wabadust kuulutada, neile riigi alamatele, kes oma bojcaride wõi mõisnikude käes päris orjad oliwad, neid raha eest müüsiwad, üks teisele andsiwad, ühe sõnaga öelda, nendega tegiwad, kuidas nad ise aga tahtsiwad... Küll nüüd Wene aja lugude (istooria) kirjutajad saawad neist suurte ja rohke hea-tegudest paksud raamatud wälja andma, mis Imperator Aleksander II oma suure riigi rahwa kasuks, tuluks ja walguseks teinud. Nende hulka peab õigusega ka seda arwama, mis kõik Wene-riigis wälja-käiwad aja-lehed Keisrist ja Tema tegudest nüüd kui ka edespäi reägiwad. Siia juure tähendan praegu lühidelt mõned pea asjad selle kuju wõi pildile seletuseks. Näete Keisri kuju ees, kes oma wiimist und puhkab, ülewal kuus inimese kuju ja peastja wõi kaitsja ingel, kes mõgaga aheleid päris-orjade käte küljest katki lööb. See tähendab Wene talurahwa wabastamist wõi priiks-
tegemist 19 februaril 1861 (Eesti-Liwi-maa Baltia mere kaldal oli 44 aastat enamalt wabaks tehtud 1817—1819 a.). Sest alamal naesterahwas, paremas käes püsti mõek, pahemas kaalud, ingel hoiab paremat kät ta pea kohal ja pahemas käes pitk paberi leht, kiri peal nõnda: arm ja õigus peawad kohudes walitsema. See pilt tähendab uusi kohu seadusi, kin-
nitatud 20-novembril 1864, mis põhja peal kohtu-mõistjate healte paljust mõõda otsust tehakse. Praegu nimetatud ajani, 1864 aastani, kohu asju talitasiwad poliitise ametnikud, kes palju ülekohut ja kurja tegiwad oma au ja kasu taga ajades rumala ja waese rahwa seas. Sõa-wäe teenistus oli enne wäga pitk

ja raske, nagu hirmuks ja kartuseks meeste sugule, aga palju tänu ja kiitust õntsa Keisri Aleksandri teisele ka weel haua põhja, see tähtjas riigi asi sai muudetud. Näete pildi peal paremat kät ülewal neli meeste rahwa kuju: mõisnik, preester, talupoeg, linna-mees wõi bürjer, kelle käte ingel mõeka ja kilpi annab. See tähendab üle üldsast sõa-wäe teenistust, wäljaantud 1-jaanuaril 1874, mis läbi kõik seisused Wene-riigis Keisri Aleksandri II ees ühe-suguse au sees, peawad seadust mõõda kroonut teenima. Selle pildi al naeste-rahwas, ema oma pojaga, waatab kaitsja ingli peale, kelle pea kohal walgustaw täht; ingli paremas käes mõek, pahemas kilp, mõlemad sõa riistad kaitsmiseks wälise wiha-waenu wasta pöördud. See tuletab meele wiimist Wene-Türgi sõda Balkaani pool-saare peal sealse rahwade ärapestamiseks Türgi päris-orjuse ike alt 12 aprillil 1877. Slaweäni rahwa päike tõusis kõr-
gesse ja paistab heledaste. Ei nemand iialgi Wene Tsaari-Wabastajat ei uuusta, kui aga meie seda ei tee Temale, kes meile kõik ukseid ja wärawad lahti teinud uue aja elule ja waimu-harimisele. Õntsa Imperatori Peetri suurest saadik oliwad Wene-riigil mitu tähtsat Imperatori wõi Keisrit, see on, ise-walitsejat, aga keegi ei wõi neist õntsa Keisri Aleksander teisega ühe wääriliseks wõi sarnatseks arwada, kes kõigis asjus rohkem head teinud, kui sest oleme aru saanud. Wiimane kuju al, nutja naeste-rahwas Keisri kuju pahemal pool külges, pahemas käes palmi oks, selle paremal pool kiri Keisri pisukese krooni peal «Rossiija» tähendab praegu nuttes leinawat Wene-riiki. Tema ees kaks aasta aru 1818, õntsa Keisri Aleksandri II sündimise ja 1881 Tema surma aasta. Kordan weel lühemalt selle paberi teisi külje peal wähe-ma kujude peal numride taga Wene keele kirjad, mis pea kujule ehteks tehtud, kelle al kiri: õnnis Imperator Aleksander II Nikolaewitsch puhkab oma wiimist und, sõnalt nõnda: 1) Wene rahwa wabaks-tegemine 19-februaril 1861 a. 2) Uus headelik kohu seadus 20 novembril 1864 a. 3) Üle-üldane sõa wäe seadus 1 jaanuaril 1874 a. 4) Slaweäni rahwa wabastamine 12 aprillil 1877 a.

Nüüd leinab Wene-riik, ta kautand oma Keisert, kes põrgu seltsi kätte hirmsast langenud! Ja nutab oma peastjat Tsaari Aleksandert, kes miljoneid on orja põlwest wabastand.

Tsaar 'pole mite surnud, waid ta elab taewas, kus 'pole häda, waewa, taga-kiusamist. Ta Wene riigi kasuks ennast küllalt waewas, Mis eest nüüd meitseb taewa rahu, rõemu, õnnistust.

Ta head teud rohkest siin ta järel käiwad, Kuis pühas kirjas wagadele tõutud. — Need on ta sugu-wõsa, tema wahwad pojad Ja kõik Wene riigi õiged, truid alamad.

Nüüd elad õntsas taewas, elad igaweste! Sind mälestame, reägame s'ust igapäew. Siin Jumal s'uga walitsenud wägewaste, Head wilja kannab maa peal sinu töö ja waew.

Ep oleks meie nõnda ruttu sinust lahkunud, Ei seda tahtnud ega soowinud sina ka. Rõik riik on sinu surma pärast mures, kohkunud, See walu ei saa kaua meitest kaduma.

Miks kõige-wägewam käsi sind weel ei hoidnud, Kui kuus korda kaitses awalikult sind. Miks siin suures riigis pelgu paika ei löidnud? Kui palju imeks-panen — rumalaks teeb mind!

Oh wägew Jumal! miks sa lasid nõnda hirmsast Siin mõisa korda kurja mässajate nõu. Kas Wene-riigi Keiser ei wõind hoida ennast? See käib üle inimliku mõistuse jõu.

Miks Jumal laseb wagad wahest wara surra Ja kurjad lubab kaua ilmaas möllada? — Ei tema oma armu seadust tühjaks murra, Kui küll wahest lugu annab nõnda mõelda.

Kes Jumalaga wõib siin ilmaas kohtu minna, Kes tema hoole, luba üle kaebada?! — Ta meie Keisert kutsund oma rahu linna, Kui seda oma parema käele pannud elama!

Ta on siin ilmaas wägew wõitja, wabastaja olnud Ja wiimaks ka weel surma peale wõitu saand, Ehk küll ta ots on kurja käte läbi tulnud, Ta siiski õntsaste siit Jsa koju läind.

Rõik riik, miljonid nüüd wabad inimesed Tal saatwad hinge-ülendusi järele. Oh Jumal! wõtta kuulda meie palumised Ja anna maa peal rahu Keisri perele.

Oh wõia oma elu Waimuga ta poega, Kes nuttes Wene trooni peale astunud Ja chita teda sinu tarkuse ja tõega, Et pea need põrgu tuled ära kustuwad.

Oh walgusta ta nõuu-meeste südamed ja meeled Ja anna kõige alamaile truust, tõsidust, Et kõik need mitmed sugu rahwad, usud, keeled Peaks Wene trooni all üht kaunist ühendust.

Et nõuaksime Jumala riiki ja ta õigust Ja igaks käiks tõi mõõda seatud otse teed, Siis saaks meil pealegi kõik head weel armust antud, Kuis pühas kirjas Isast tõutud on need. —

Ta Türgi sõa ajal hakas walitsema, Kui wäga rasked päewad olid Wene-maal. Tsaar tegi lepitust ja hakas talitama Kõik riigi seest-pidi asju rahu a'al.

Ta oli nagu Saalumon Daaweti järel, Kes Türgis palju seep-pool ilu tõi. Unt elu jõudu seega andis Wene werel, Et orja põlwe, peksu nuhtlust maha löi.

Ta pani paremaid seadusi kohtudesse Ja andis walladele oma walitsust. Ta kutsus Wene sõa-wäe teenistusse Rõik noore meeste sugu igast seisusest.

Ta käskis rahwa koolide eest muret kanda, Et kõik noor sugu hästi õpetatud saaks, Ja selleks riigi kassast palju abi anda, Et waimu walguks kaswaks, pimedus siit kauks.

Balkaani saarel peastis päris orjad lahti, Kes Türgi ikkes kaua aega orjasid. Geok-teplased pidasiwad rõwõwli jahti, Ka hiljuti neid Wene alla sundisid. —

Ta tahtis kõikidele head ja tulu teha, Sest temal oli wäga hea süda sees. Kus tema juhtus kurja, üle-kohut näha, Siis warsti wõis ka tunda, mis teeb wägew mees.

Kus nende suurte tööde ots, mis ta on teinud See pitka kahekümne kuue aasta sees. Kui palju on ta sellest rõemu wilja näinud? Ehk küll t'al rahwa kasu seisis silna ees.

Et maal ja linnas 'pole kõik nii hästi korda läinud, Kuis pidiwad kõik seadust mõõda olema, Et mitmed 'pole oma korda, kohut täitnud, See rahwa rumaluse süiks peab arwama.

Sest Keiser on ka inime ja mite Jumal, Kes ei wõi olla kõigis paigus, näha kõik. Kas iga-üks tõi mõõda teadust andis temal, Kas teenis teda õigel teel nii suur kui wäik?

Ka Jumalal on raske kurjast jägu saada, Mis wõis üks teha mitme kümne miljonil', Ei wõind Keiser rahwa südant uueks kända. Ta elu-ots meil' annab seda mõista küll. —

Ta sala waenlased t'ast wiimaks jägu saiwad, Kes tema elu igapäi püdisiwad. Oh jõledad, kes teda surmal' ohwriks tõiwad, Keda miljonid riigi-isaks hüdisiwad.

Wiha waen ja kurjus maailmas wäega kanged, Mis kuues, seitsmes palwe näitab «Isameie» sees, Ka Jumala poeg ise on waenu kätte langend, Kui seisis oma kiusajate kohtu ees.

See-pärast, rahwas, põlga wiha waenu, paha Ja õpi armastust ja püia teha head. Rõik seda, mis sa omal' soowid ehk ei taha, Just nõnda-sama teha ligimisel' pead.

Kui iga-mees siin oma kohut hästi täidab, Mis ete-seadnud Jumala ja Keisri käsk Ja õiget armastuse tegu üles näidab, Kuis nõuab inimese hea südame usk:

Küll siis siin oleks palju parem elu Ja hoopis wähem kaebust, kohtu-käimist ka, Siis kõigis asjus õitseks rahwa headus, tulu, Üks teisel' täheks oleks waga eluga.

Oh rahwas, püidke kõikis tõi ja tarkust Ja noorel sugul' õpetage õiget teed, Ja kõige pealt nõudke omal Jumala kartust, Sest midu on head tööd ja wiisid — tühjad keed.

Rõik armastage Isa-maad ja rahwast, Keisert Ja pidage truist riigi käsud, seadused. Tõest, nüidset walitsejat kolmat Aleksandert, Kes annab meil' weel palju uusi teadusi:

Nüüd teenime kõigest wäest oma püha wande peale Ja armastame, usaldame südamest. Seks, Jumal! Kuule meie palwetuse heale Ja anna Wene Keisril' oma õnnistust!

Oh Eesti-Liwi rahwas, noored, wanad, Ka jaege ikka truiks Wene Keisrile! Seks pakkuwad teil kät ja südant Wene wennad Ja pidawad teid iluks oma riigile.

Rõik head, mis Wene Keiser rahwal annab, Saab teie osaks ka niisama annetud. Ta teid ka oma rahwa hulgas meeles kannab, Just nõnda kui teid kaua omaks tunnetud.

Seepärast püidke endid ika edendada Rõige hea ja tululiku rahwa elu sees Ja oma lapsi koolitada, õpetada, Et teie ka tahtsamaks saaks teiste rahwa ees.

Seks õpige Wene seadust, õigust, kohut, tarkust Ja kõik, mis riigi walitsuselt kästakse, Siis ülendate auuga oma nime, seisust Ja teid kui ammu tuntud rahwast ustakse.

«Ma tahan koju minna Ja kodu surra ka! Mind wiige ruttu sinna, Siin külm mull wiibida».

Need Keisri wiimsed sõnad Seal surma paiga peal Meil südamesse jäewad, Kui wägew taewa heal.

Poliitika suur wiha Siin Temal' oli külm, Ta peale waatas püha Kõik-nägew Looja silm.

Ta igawese koju Siit minna igatses, Näha kõik. Kus taewaliku soja Hingele himustas.

Kõik inimese elu Siin kurja ilma sees Täis muret, häda, walu, Surm seisab kõigil ees.

Sest surma alla pandud Kõik liha ilmaa peal. Kes esmalt hauda kantud, Ka tapetud sai teal.

Kõik kurjus, pat ja wiha Maailmas wägewad, Kus keegi 'pole püha, Waid waewas ägawad.

Mei' patu sees kõik sündind, Siin käime eksides, Kas sada aastat eland Ja rahwa käte kannud Häid waba tundisid.

Kui suur, pat, sinu kurjus, On päike taewas näind. Ka Jeesus, hinge karjus S'u pärast surma läind.

Kui palju püha mehi On maa peal hukatud Ja Jumala poeg isi Siin ristiis tapetud.

Kõik neid maailm ei salli, Kes kurja wihkannud, Kuis õnnis Keiser oli, Kes head siin ihkand.

Ka wiha alla langend On keisred, kuningad, Kui nemand äwitanud Siin wõeraid jumalaid...

Mei' Keiser oli waga Jumala-kartlik mees, Kes nõndis õigust taga, Tõd kandis oma sees.

Ta armu, heldust jõndis Siin näita riigile Ja õigusega püidis Head teha kõigile.

Ta walitsuse ajal Wõis õigus õitseda, Ta seaduste najal Kõik headust maitseada.

Ta hea süda oli Täis rahwa armastust, Mis walgustada tuli, Kust lootis rõemustust.

See olnud orja rahwas Just nagu unised Ja poliitika pahas On palju uimased...

Need langend Wene wennad On ärkand kohtu ees. Küll kahetsenud nemand, Mis teinud hullu... sees.

Neid kurat palju petab, Kes tormid, jõledad, Ka targa silmad katab, Rumalaid — mõlemaid.

Siis keisridki ei jõna Siit kurjust kauta, Neid tihti karistaks Ja wäe wõimusega Head teha sunnitaks.

Seks Jumal, tule appi Pimedust kautama! Meid aita tõde õppi S'u elu waimuga!

Nii kaua elu ilmas, Mei' sulle elame. See täht meil seisku silmas, Et sulle sureme.

(Wiisti: Ma tahan jätta maha).
Nüüd surma laulud laulab Suur wägew Wene-maa, Ja hädaste ka palub M'u wäike Jsa-maa: Oh Jumal, heida armu Mei' peale heldeste! Sull 'pole meitest rõemu, Waid paha rohkestes.

Sa oled meil' küll annud S'u armu andisid Ja rahwa käte kannud Häid waba tundisid. Ei ole me truid olnud. Kuis käima pidime, Sest on see wiga tulnud, Et kurtse nutame. —

Jumalat unustanud, Ta armu seadusi Ja Keisri käest nõudnud Kes teab, mis headusi. Ja nõnda ühe mehe Kõik koormand rängaste, Sest Jumal hirmu tähe On näitand raskestes.

T'a riigi karjast lõonud, Wõib kõiki hukata, Kes 'pole ümber-pöörnud, Kuis tegi Niinewa... See hoolimata meel On kõigil suureks läind Ja hukatuse teel Siin palju uhkest' käind.

Kõik nõndisid oma kasu, Ei keegi hoolind sest, Kes andis neile asu, Siin head teha tõest. See kuri, kawal nõu On palju paha teind Ja üle Keisri jõu Ka sages' korda läind.

Kõik rahwas oleks pidand Head rohkem tegema, Ja iga-üks küll omad Süid, wigad nägema. Üks teise kasu nõudma Hea elu wiisiga, Kõik tänuale jõudma Ta headustega.

Kas kuningad ja keisrid Olgu kui wägewad, Kui targad Saalumonid, Wõi Simson — tugewad, Kui iga-mees ei ise Siin ennast walitse, Ei püia, mis on tõsi, Suud, südant talitse:

Siis on küll waene lugu Siin kurja ilmaa sees, Kui inimeste sugu Tõd ei pea täheks ees, Ehk raske nuhtlustega Neid tihti karistaks Ja wäe wõimusega Head teha sunnitaks.

Kui iga-üks siin kannab Jumalat südames, Siis head wilja annab Ka omas tegudes. See on kui «mõistlik neitsi» Siin elu-kutsmises, Kui kõige kallim pärl Mei' Keisri krooni sees.

Wänja G. R.

1). Освобождение крестьянъ
19 Февр. 1861 г.

3). Общая воинская повинность
1 Января 1874 г.

2).
Новый гласный судъ
20 Ноября 1864 г.

4).
Освобождение Славянъ
12 Апрелья 1877 г.

1818-1881 г.

Изд. редак. журн.
"Осколки".

Собственность
издателя

Дополнено Цензурою. С.П.Б. 20 Марта 1881 г.

Типо-литогр. Р. Голике. Невскій 106.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

Въ Бозѣ почившій Государь Императоръ АЛЕКСАНДРЪ II.